

Azərbaycanda ideal tolerantlıq, milli münasibətlər mühiti mövcuddur

Anar Əli

Azərbaycan müxtəlif sivilizasiyaların qovuşduğu məkan olaraq, əsrlər boyu milli-mədəni rəngarənglik mühitinin formalaşdığı, ayrı-ayrı millətlərin və konfessiyaların nümayəndələrinin sülh, əmin-amanlıq, qarşılıqlı anlaşma, dialoq, dözümlülük mühitində yaşadığı ölkə kimi tanınmışdır.

Doğrudur, multikulturalizm və tolerantlıq ifadələri leksikonumuzda yenidir. Ancaq dünyada termin kimi qəbul olunan bu sözlərin mahiyyətinə nəzər saldıqda aydın olur ki, bu elə bizim həyat tərzimizdir. Yəni, multikulturalizm, dini və milli tolerantlıq Azərbaycan xalqının həyat tərzidir. Mübaliğəsiz demək olar ki, bu həyat tərzini tarixi əsaslara söykənir, qədim dövrlərə gedib çıxır. Milli və dini dözümlülük mühiti azərbaycanlıların hər zaman həyat tərzini olmuş, bu gün isə milli kimliyindən, dilindən, dinindən asılı olmayaraq Azərbaycan dövlətinin hər bir vətəndaşının gündəlik həyat tərzinə çevrilmişdir. Bu baxımdan, çəkinmədən bildirmək olar ki, bu gün Azərbaycanda ideal dini tolerantlıq, millətlərarası münasibətlər mühiti mövcuddur.

Bütövlükdə, azərbaycanlıların zəngin multikultural keçmişi təkcə xalqımızın bugünkü tolerant yaşam tərzini ilə deyil, həm də yaratmış olduğu ədəbi-bədii, elmi-fəlsəfi, siyasi-hüquqi qaynaqlarda, sənədlərdə yaşayır. Təsadüfi deyildir ki, 2016-cı il Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” oldu. Yəni, bu dəyərlər bizdə dövlət tərəfindən də dəstəklənir. Multikulturalizm millətimizin qonşu xalqlara və dünyəvi, ümumbəşəri dəyərlərə münasibətini ortaya qoyur. Biz 2020-ci ildə ağır pandemiya və müharibə şərtləri ilə yaşamağa məcbur olduq. Uzun illər torpaqlarımızı qəsb etmiş düşməni məğlub etdik, onları öz yurd-yuvamızdan qovduq. Bunu necə bacardırıq? Şübhəsiz ki, Azərbaycan Ordusunun qüdrəti, Ali Baş Komandanının qətiyyəti ilə yanaşı, mövcud milli və dini tolerantlıq mühitinin yaratdığı vahid xalq-dövlət tandemi sayəsində. Ötən illər ərzində indi artıq mövcud olmayan Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində düşmənin qeyri-konstruktiv, aqressiv mövqeyi davam etsə də, Azərbaycan beynəlxalq tədbirlərin keçirildiyi vacib məkan kimi dünyada öncül ölkələrdən biri olduğunu sübuta yetirdi.

Xatırladaq ki, hələ eramızdan əvvəl ölkəmizdə yaşayan xalqlar müxtəlif dinlərə sitayiş etmişlər. Əhalinin bir hissəsi tək Tanrılığa, bir hissəsi zərdüştiliyə mənsub olmuşdur. Bununla belə, o dövrün tarixində kiçik istisnalar nəzərə alınmasa, dini zəmində müharibələrə rast gəlmək çətindir. Hələ Babil hökmdarlarının Yerusəlimi zəbt etmələri nəticəsində İudaya çarlığından qaçan yəhudi köçkünləri Azərbaycan torpağında özlərinə sığınacaq tapmışdılar. Bundan başqa, xalqımızın etnogenezində yaxından iştirak etmiş xəzər-türk tayfalarının müəyyən bir qismi yəhudi dinini qəbul etmiş və ölkəmizdə məskunlaşmışlar. Daha bir tarixi xalqlarımızdan olan albanlar xristian dininə bağlı olmuş və onların məbədləri günümüzədək gəlib çatmışdır.

Bundan əlavə, ölkəmizdə atəşə inanan bir zümərə də olmuşdur ki, bu da Əhəməni imperiyasının təsiri nəticəsində yaranmışdı. Hazırda Suraxanı qəsəbəsində yerləşən və bugünə qədər gəlib çatmış Atəşgah məbədində istər yerli, istərsə də uzaq Hindistandan belə zəvvarlar gəlmiş və ibadət etmişlər.

Lakin VII əsrdə yaranmış İslam dini bu coğrafiyaya gəlib çıxdıqdan sonra Azərbaycanda etnik və dini mənşərə xeyli dərəcədə dəyişdi. İlk ərəb orduları ölkəmizə daxil olduqda onlara tapşırılmışdı: Qocalarla, qadınlarla, uşaqlarla pis davranmayın, ağacları kəsməyin, tarlaları dağıtmayın, dini məbədləri sökəməyin, əhalini dinini dəyişməyə zorla məcbur etməyin... Bu şüar və İslamın ilk fəthlər dövründə göstərilən səmimi münasibət, əksər ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da rəğbətlə qarşılandı. Və onların İslamın əxlaq və mərhəmət kodeksinə məhəbbəti getdikcə artmağa başladı.

Beləcə, üstündən 100 il keçdikdən sonra Azərbaycanda mütləq əksəriyyət müsəlman idi. Bu hadisə Azərbaycanda vahid dövlətin və vahid xalqın yaranması baxımından olduqca əlverişli oldu. Eyni zamanda, bu, düşmən hücumuna qarşı mübarizə əzmini artıraraq daxili birliyi təmin etdi.

Azərbaycan üçün son illərin ən böyük tarixi reallıqlarından biri də ölkəmizin beynəlxalq tədbirlər məkanına çevrilməsidir. Bu tədbirlərin bir qisminin mədəniyyətlər və sivilizasiyalar arasında dialoqa həsr olunması xüsusilə diqqəti çəkir. Bu da təsadüfi deyil. Çünki bütün dünya Azərbaycanı tolerant ölkə kimi tanıyır və ölkəmizdə bu sahədə mövcud olan ənənələri nümunə kimi qəbul edir.

Azərbaycandakı tolerantlığın ən gözəl nümunələrindən biri də tez-tez bütün dini icmaların nümayəndələrinin burada bir araya gəlməsidir. Məsələn, müsəlmanların Ramazan ayında təşkil olunan iftar məclislərində Azərbaycanda yaşayan xristianların, iudaistlərin və digər dini icmaların nümayəndələri də iştirak edirlər. Üç əsas səmavi dinin nümayəndəsinin mehriban şəkildə bir araya gəlməsi olduqca nadir hadisədir və sevindirici haldır ki, bu, məhz Azərbaycanda baş verir.

Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, dinlər və məzhəblər arasında dostluq və dözümlülük münasibətlərinin alternativini yoxdur: “Bu gün dünyada tolerantlıq örnəyi kimi tanınan Azərbaycan sivilizasiyalararası dialoqun, beynəlxalq sülh və təhlükəsizliyin təmin olunması istiqamətində ardıcıl olaraq zəruri

təşəbbüs və çağırışlarla çıxış edir. Son illər ölkəmizdə beynəlxalq humanitar forumların, dünya dini liderlərinin sammitlərinin keçirilməsi, Beynəlxalq Tolerantlıq Gününün böyük məmnuniyyət hissi ilə ayrı-ayrı konfessiyaların nümayəndələrinin iştirakı ilə qeyd olunması, bəşəriyyəti narahat edən qlobal problemlər ətrafında birgə müzakirələrin aparılması bunun bariz nümunəsidir. Bu gün bir sıra ölkələrdə şahidi olduğumuz mürəkkəb etno-siyasi proseslər, dinin siyasi ambisiyalara alət edilməsi cəhdləri, radikalizm və ekstremizmin artması göstərir ki, sülh və əminəmənlıq axtarışında olan dünyamızda multikulturalizmin alternativı olmadığı kimi, müxtəlif dinlər və məzhəblər arasında dostluq və dözümlülük münasibətlərinin də alternativı yoxdur”.

Azərbaycan dövlətinin qlobal müstəvidə dinlərarası dialoqun inkişafına, qarşılıqlı anlaşma və insani həmrəylik kimi bəşəri dəyərlərin təşviqi və təkamülünə öz töhfəsini vermək məramı ilə evsahibliyi etdiyi Dünya dini liderlərinin Bakı sammitləri, Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə başlanan və həyata keçirilən “Bakı prosesi”, “Multikulturalizm” və “İslam Həmrəyliyi” illəri çərçivəsində təşkil olunmuş beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsi müxtəlif mədəniyyətlər və dinlər arasında əlaqələrin genişlənməsinə, qarşılıqlı etimad mühitinin yaradılması işinə töhfələrin məntiqi davamıdır.

Bunlardan əlavə, Azərbaycan tolerantlıq və multikulturalizm sahəsində təcrübəsini yaymaq və təbliğ etmək, eləcə də bu dəyərləri beynəlxalq aləmdə təşviq etmək məqsədilə nüfuzlu təşkilatlarla, o cümlədən BMT, UNESCO, İSESCO, ATƏT və digər qurumlarla da yaxından əməkdaşlıq edir.

Son zamanlar Azərbaycan iri nəqliyyat, idman, musiqi, humanitar istiqamətli layihələrə evsahibliyi etməklə, eyni zamanda, regionun sanballı əməkdaşlıq mərkəzinə çevrilib. Azərbaycan hökuməti tolerantlıq, multikulturalizm, dinlər və mədəniyyətlərarası dialoq sahəsində müxtəlif tərəflərin bir araya gəlməsi istiqamətində kifayət qədər tədbirlər həyata keçirməkdədir. Bu prosesin postpandemiya və postmüharibə dövründə belə davam etdiriləcəyi heç kəsdə şübhə doğurmur. Bildiyimiz kimi, hazırda dövlətimiz, o cümlədən Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə tərəfindən işğaldan azad olunan ərazilərimizdə ermənilərin dağıtdığı dini abidələr, məscidlərin bərpasına dair layihələrin icrasına start verilib. Qarabağ ərazisində Azərbaycan xalqının milli sərvəti olan dini abidələrin, məscidlərin bərpası üzrə layihə çərçivəsində yerli və xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə bölgədəki ziyarətgahlarımızın bərpası, konservasiyası və yenidən qurulması həyata keçirilir.

Bu bərpəetmə prosesinə tək məscidlər deyil, qədim xristian albanların monastrları, ermənilərin ibadət etdikləri kilsələr də daxildir. Yəni, bu proses bir daha sübut edir ki, Azərbaycan dövlətinin, xalqının həm özünün, həm də digər xalqların dini və milli dəyərlərinə münasibəti necə sabitdir. Ümumiyyətlə, bu kimi tədbirlər, yanaşmalar illərdir Azərbaycanda dövlət siyasətinin önəmli bir hissəsidir. Azərbaycan xalqının mühüm üstün keyfiyyətlərindən, dövlətimizin fərqli və uğurlu siyasi istiqamətlərindən biri də məhz bu kimi dəyərlərə göstərilən nəcib, xoş, ehtiramlı münasibətdir.